

ONGEBONDEN

Sprookjes

In 1986 ontmoette Jaap Oversteegen op Curaçao de schilder José Maria Capricorne. Het was toeval. Oversteegen was gekomen voor een symposium over de Antilliaanse schrijver en bestuurder Cola Debrot – over wie hij een omvangrijke, liefdevolle biografie zou schrijven –, toen hij hoorde dat Capricorne een lezing hield, een ‘Debrot-lezing’ nog wel. Die mocht hij uiteraard niet missen, hoewel hij liever over het eiland zou hebben gezworven.

Veertien jaar later is er een boek, *Herscheppingen* (ICS; f 68,50), waarin Oversteegen leven en werk van José Maria Capricorne belicht. Hij voltooide het boek kort voor zijn dood in juli vorig jaar. Maar dat is niet (alleen) de reden om van een bijzondere uitgave te spreken. Voor degenen die het boek in handen krijgen, zal *Herscheppingen* op heel gevarieerde wijze even de Antilliaanse zon doen opgaan. Door het werk van Capricorne, uiteraard, dat zeer uitgebreid in kleur is gereproduceerd. Maar ook door het levensverhaal van de in 1932 op Curaçao geboren schilder, dat veel zegt over de vroegere koloniale invloed.

Twee voorbeelden mogen dat duidelijk maken. Capricorne's vader was timmerman, maar de familie van moederskant had een plantage, *Esperanza*, die voor de jonge Capricorne een paradijs moet zijn geweest. De komst van Shell en de uitbreiding van de olieraffinaderij gingen ten koste van de florale schoonheid ter plaatse.

Een tweede voorbeeld heeft betrekking op Capricorne's vertrek naar Amsterdam, waar hij de toen nog ouderwets degelijke opleiding aan de Grafische School zou gaan volgen. Oversteegen schrijft: ‘Na één nacht in een jeugdhôtel kwam José via een kamerverhuurbureau onder dak bij de familie Kersten, Van Eeghenstraat 22 bij het Vondelpark, waar hij als vierde kind (er waren twee zoons en een dochter) in het gezin opgenomen werd. ‘Moe’, riep de vader des huizes naar boven toen hij de

nieuwe kamerbewoner opendeed, ‘we hebben een neger in huis’, op de toon van iemand die met een leuke verrassing voor zijn vrouw thuishkomt. Toen zij bovenkwamen moest ‘Moe’ even aan José's kroeshaar voelen.’

Een neger in de kunst.

Het was, blijkt uit Oversteegen's nauwgezette relaas, in Nederland toen minder problematisch dan later op Curaçao, waar Capricorne lang heeft moeten strijden voor de oprichting van een kunstacademie, en ook toen die er was – en Capricorne directeur werd – werd het instituut niet erg genereus behandeld door de van godswege boven hem gestelden.

Wie Capricorne's werk bekijkt, ziet in eerste instantie heel wat invloeden van anderen (Picasso, Chagall, voor Nederlandse kijkers: Lucebert), maar het is net of de ‘primitiviteit’, de ‘magie’, het ‘kinderlijke’ dat in de vroege twintigste-eeuwse avant-garde zo manifest aan het licht trad (en bewust werd nagestreefd als een vorm van anti-kunst), in het werk van Capricorne ‘thuis’ is.

Niks ontlening, of gezochte vorm. Dat is ook wat Oversteegen in deze monografie benadrukt: het leven van Capricorne, op Curaçao, in Brazilië, in Nederland, en de indrukken die hij als gedreven kijker in al die verschillende contreien opdeed, kleuren het werk. Daarom meent de auteur dat degenen die Capricorne's ‘picturale wereld’ willen begrijpen niet bij de Europese kunst te rade moeten gaan, maar zich in de Antilliaanse werkelijkheid moeten verdiepen.

Eén ding is – bij alle magie in dit werk – een constante door de jaren heen: Capricorne vermijdt mensen en dingen die ‘pisa’ zijn (‘een neerdrukkende uitstraling’ hebben, zegt hij zelf). Misschien verheldert dat meer dan de acribie waarmee Oversteegen de werken van Capricorne ‘leest’, alsof hij het ‘close-readen’ uit de tijd van *Meryllyn* nog eenmaal wil beproeven. Gecombineerd met enig journalistiek detectivewerk levert dat soms verrassende informatie op: Capricorne blijkt zichzelf tijdens het schilderen verhalen te vertellen.

Verf geworden sprookjes dus, deze Antilliaanse wonderen.

Willem Kuipers